

Från mjuka förmågor till måluppfyllelse – så gör fritidshemmet skillnad

*Helena Ackesjö, Linnéuniversitetet i Kalmar
Fritidspedagog & Professor i pedagogik med inriktning mot barndom och skola*

Två teman:

Undervisning i fritidshem

Fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse och
varför fritidshemmet kan vara den viktigaste platsen i
hela skolsystemet

En förändrad retorik

I relation till utbildningssambandet, det vill säga sambandet mellan social bakgrund och utbildningsresultat, **får fritidshemmet med sitt kompletterande och kompenserande uppdrag en viktig roll.** (vilken?)

Ett väl fungerande fritidshem sannolikt har en positiv inverkan på skolresultaten. (vad?)

Fritidshemmets undervisning **innehåller flera komponenter** som skulle gagna de elever som inte har tillträde till fritidshemmet. (vilka?)

(SOU 2020:34)

Utökad rätt till plats i fritidshem bör riktas mot barn i områden med socioekonomiska utmaningar (Dir. 2021:101)

Stärkt kvalitet och likvärdighet
i fritidshem och pedagogisk omsorg

BETÄNKANDE AV
UTREDNINGEN OM
FRITIDSHEM OCH
PEDAGOGISK OMSORG

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR
SOU 2020:34

Den problematiska fritiden 2.0

AFTONBLADET

TISDAG 2 APRIL 2024
Dagens namn: Gudmund, Ingemund

Väder
STOCKHOLM 0°

JUST NU: Flera barn skadade skolskjutning

► LIVE: Pådrag i Finland ✓ Polisen: Alla är 12 år

EXPRESSEN

LOGGA IN | KÖP PREMIUM

Expert: Gäng rekryterar barn som är under tio år

GÖTEBORG Publicerad 18 sep 2020 kl 00.14

Fritidspedagogik

GES UT AV
SVERIGES
LÄRARE

Yrkesläraren

Ämnesläraren

Grundskolläraren

Specialpedagogik

Fritidspedagogik

Förskolan

Rektorn: Fritidshemmet viktigt för att hålla barnen borta från gängen

Linnéa Lindquist

bitr rektor Hammarkullsskolan

Det (o-)likvärdiga
fritidshemmet, en
studie av fritidshemmets
potential i utsatta
områden

Ackesjö, Wernholm &
Gardesten, LnU

Barn rekryteras till kriminella gäng: "De yngre har klivit fram"

Min övergripande nyfikenhet...

Vad bidrar fritidshemmets verksamhet med?

Vad får de barn som deltar i verksamheten?

Vad går de barn miste om som inte får delta i verksamheten?

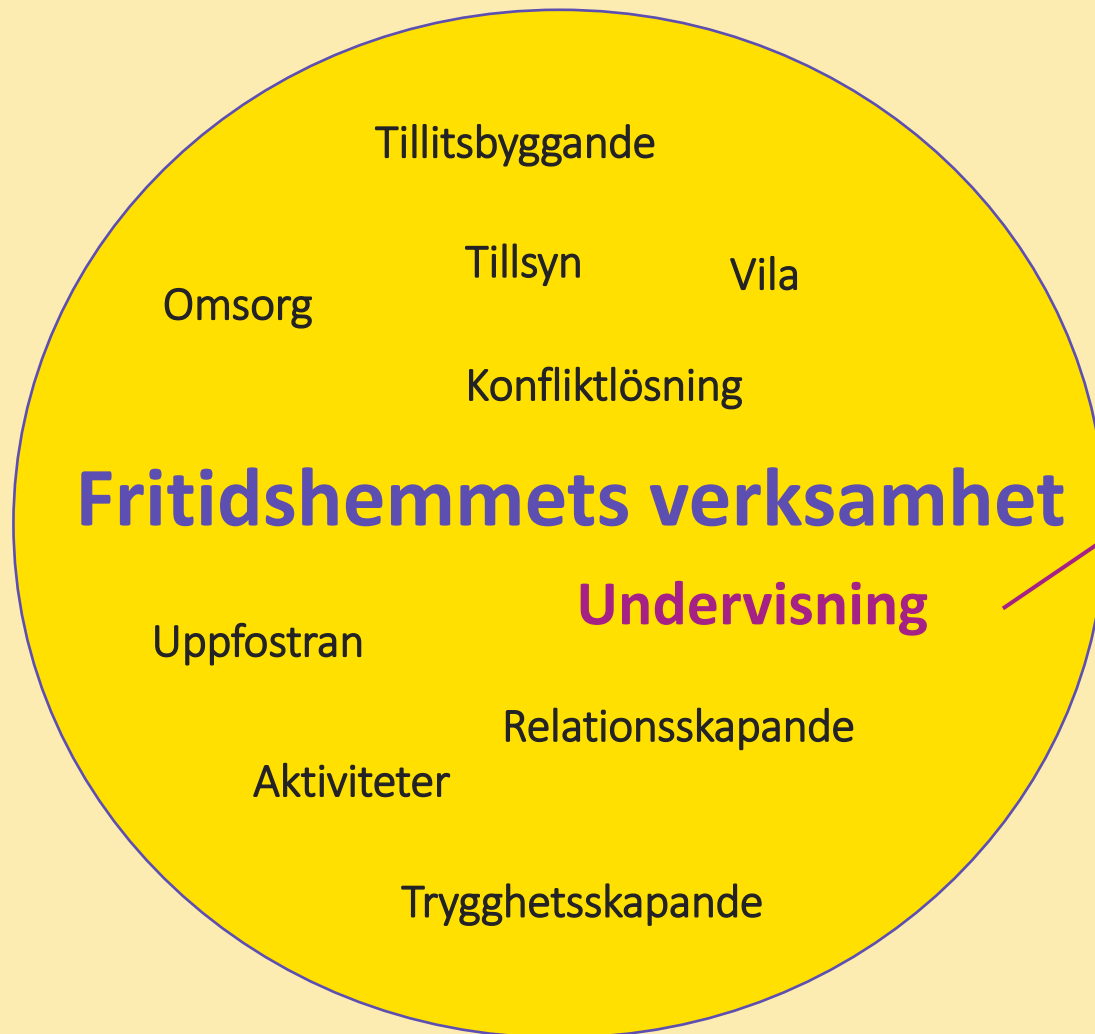

Två teman:

Undervisning i fritidshem

Att säga att "Allt vi gör på fritids är *undervisning*"

...är nog inte helt korrekt

Det beror på utgångspunkt!

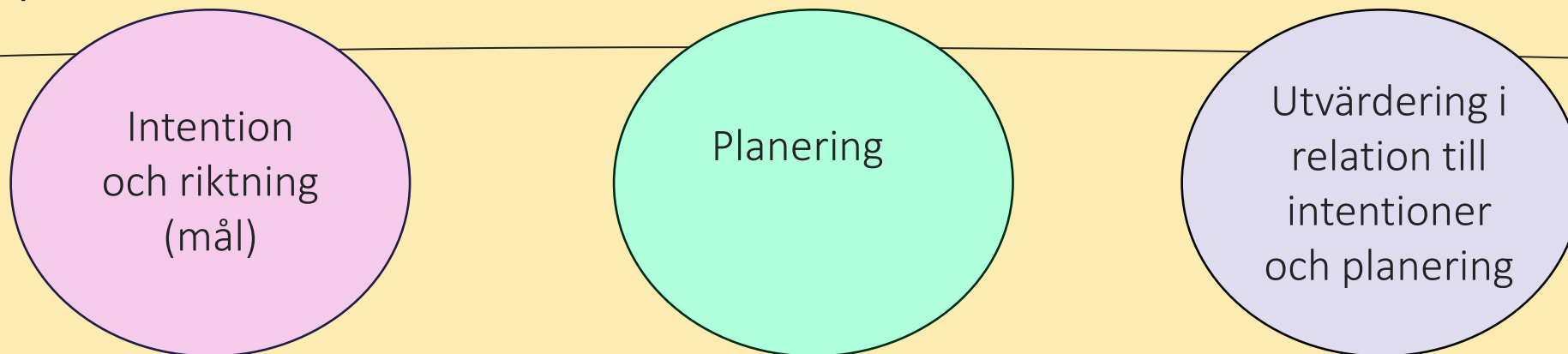
Intentionell
Planerad
Riktad uppmärksamhet
Läroplansfokuserad, barnfokuserad
Utvärderas

Vilken utgångspunkt har ni? Tänker ni lika?
Har ni diskuterat er fram till ett gemensamt
förhållningssätt om vad fritidspedagogisk
undervisning är?

Undervisningsbegreppet

Undervisning: processer som på lektioner eller vid andra lärtillfällen leds av lärare eller förskollärare mot mål som anges i förordningar och andra författningar som ansluter till denna lag och som syftar till utveckling och lärande genom att barn eller elever inhämtar och utvecklar kunskaper och värden

Skollagen 1 kap. 3 §

All undervisning måste innehålla en *intention*, en avsikt

1) Intentioner som formuleras *inför* verksamheten, i undervisningsplaneringar.

"Intentionen var att barnen skulle lära sig några trädets knoppar. Därför designades en undervisningssituation där vi gick till skogen och introducerade olika träd och..."

2) Intentioner som skapas *under* verksamheten, av uppmärksamma och närvarande pedagoger (jfr intentions-in-action).

"När vi var på skogsutflykt uppmärksammades att barnen var väldigt intresserade av trädens knoppar. Jag samlade barngruppen och introducerade olika sorters träd och..."

3) Intentioner som skapas *efter* verksamheten, vid återsamlingar eller tillbakablickar då konkreta erfarenheter bearbetas med avsikter att bidra till lärande (jfr inductive teaching) .

"Innan vi gick hem från skogen samlade vi barngruppen för att utveckla och bearbeta de erfarenheter de gjort... Eller: "Dagen efter samlade vi barnen för att tillsammans gå igenom och prata om de träd och knoppar vi hade sett i skogen. Avsikten var att ge barnen ytterligare ord och begrepp för..."

Förslag på definition av vad fritidspedagogisk undervisning kan vara

Fritidspedagogisk undervisning kan ske *både under och utanför skoltid*

Fritidspedagogisk undervisning bedrivs utifrån *fritidspedagogisk kompetens*

Fritidspedagogisk undervisning *kan utgå från samma läroplansinnehåll som undervisning i skola/förskoleklass*

Fritidspedagogisk undervisning *har tydliga lärandemål & intentioner (lärares eller barns)*

Fritidspedagogisk undervisning bedrivs *med andra metoder än skola/förskoleklass*

Fritidspedagogisk undervisning *skapar mervärde*

...dvs. undervisning som kompletterar den undervisning eleverna får i skola/förskoleklass genom att undervisningen tillför *något annat och sker på andra sätt.*

Två teman:

Fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse
och varför fritidshemmet kan vara den viktigaste
platsen i hela skolsystemet

”Vi arbetar med det sociala”

Fritidshemmet följer en tradition av ett **socialpedagogiskt synsätt**, vilket kännetecknas av att verksamhetens utgångspunkt är eleverna och elevgruppens behov och intressen

Att säga att man arbetar med ”det sociala” kan också vara ett sätt att särskilja sig från andra yrkesgrupper i skolan, man arbetar på ”ett annat sätt” och med ”ett annat innehåll” än exempelvis skolan

Trots att arbetet med ”det sociala” anses vara kärnan i **fritidshemmet** verkar det

- inte vara något man fokuserar eller definierar
- vara ett underförstått arbetssätt som inte samtalas om
- baseras på tyst kunskap
- saknas ett yrkesspråk

Eleverna lämnas därmed ofta ensamma att utveckla ”det sociala”, det förutsätts ske av sig själv i olika sammanhang

Hur kan arbetet med "det sociala" definieras?

Pratar vi om egentligen om mjuka förmågor?

Soft Skills

Refer to an individual's **social ability** and how they relate to and interact with other people.

Mjuka förmågor är fundamentet för all utbildning

Gott om internationell forskning visar länken mellan utveckling av mjuka förmågor och senare skolframgång:

Saknar eleverna uthållighet, motivation, nyfikenhet, självreglering osv. kommer vissa kunskaper vara svåra att utveckla (Levin, 2013; Heckman & Kautz, 2013).

IELS samband: Barn med självregleringssvårigheter och svaga socioemotionella förmågor uppvisade lägre resultat i alla mätpunkter i studien (OECD, 2020)

Nyckelfaktorer för individers fortsatta lärande och påverkar elevens framtida möjligheter

Inget komplement – snarare ett fundament (Levin, 2013)

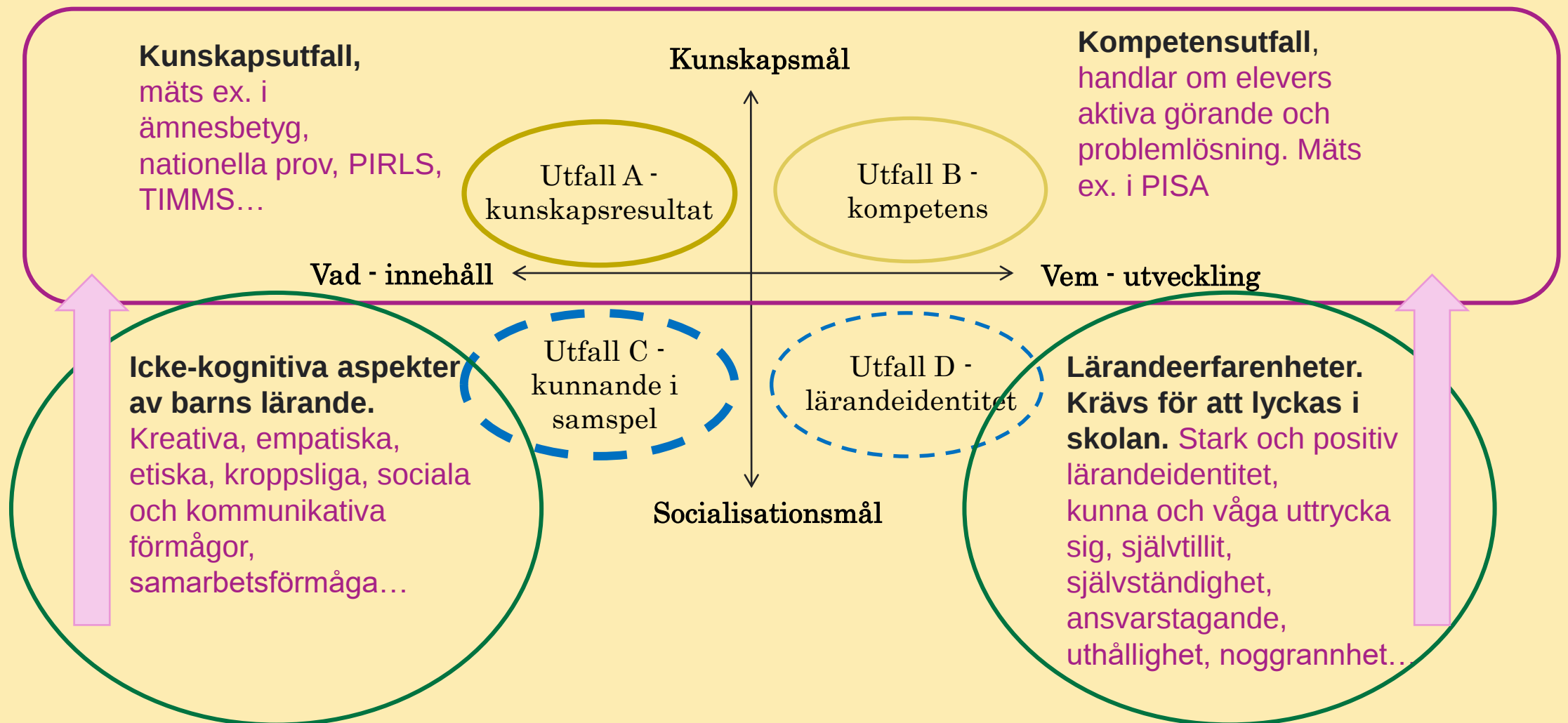
Vad krävs för att lyckas i skolan & i livet?

- ✓ Stark lärandeidentitet – jag vill, jag kan, jag vågar
- ✓ Känsla av sammanhang, välmående och självförtroende – att vara redo att lära
- ✓ Självreglering
- ✓ Uppmärksamhet
- ✓ Motivation
- ✓ Agens/aktörskap
- ✓ Arbetsminne
- ✓ Problemlösning
- ✓ Koncentrationsförmåga

(Serry m.fl., 2014; Yoshikawa m.fl., 2013; Bub, 2009; Spritz, Raver m.fl., 2011; Raino & Hilppö, 2017.....)

Mjuka förmågor och kunskapsresultat

Läroplansstöd

2.1 Normer och värden

2.3 Elevernas ansvar och inflytande

Mål

Skolans mål är att varje elev....

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska...

Läraren ska...

Kapitel 4, fritidshemmet:

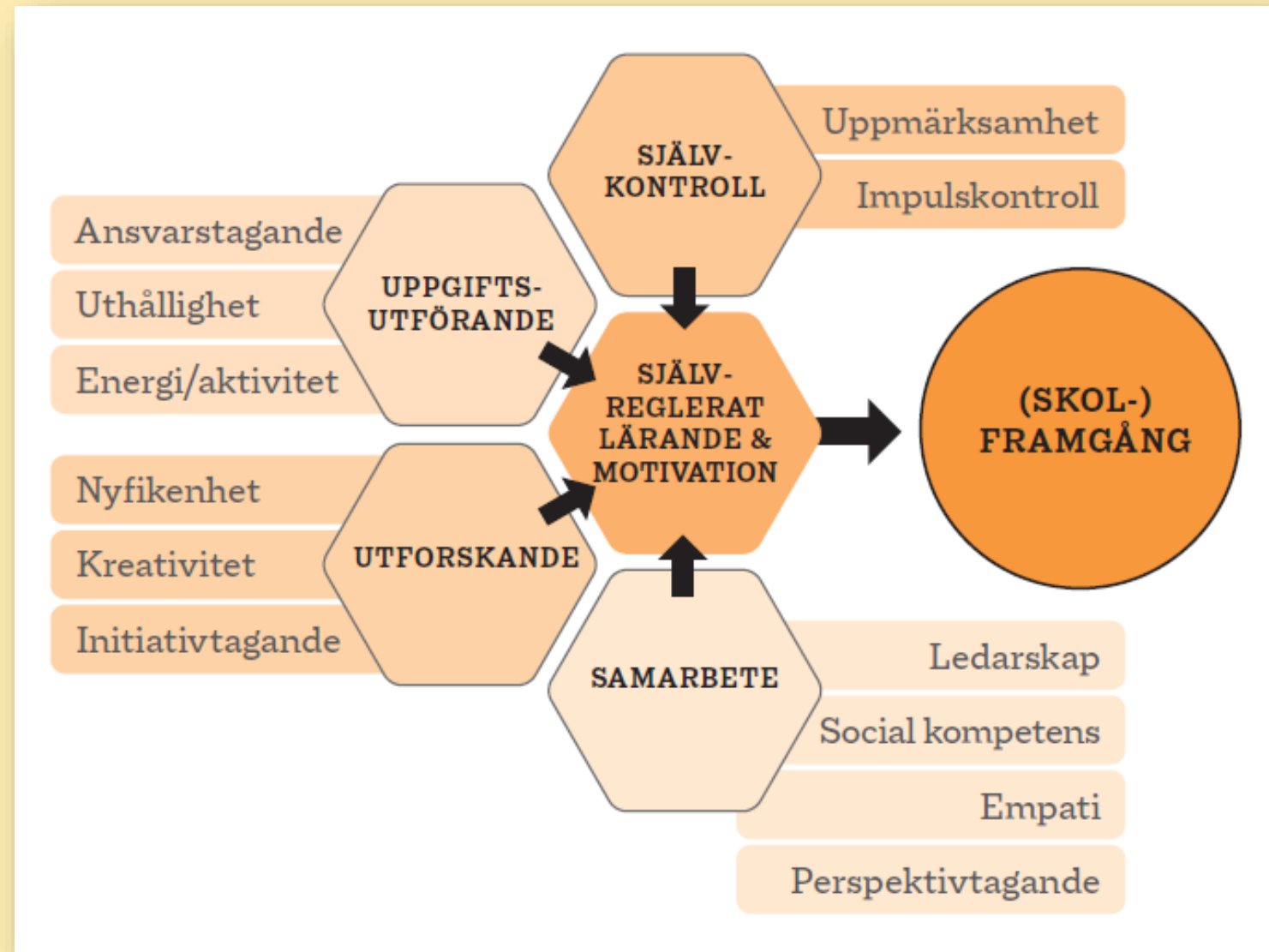
Genom undervisningen i fritidshemmet ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- pröva och utveckla idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling,
- skapa och upprätthålla goda relationer samt samarbeta utifrån ett demokratiskt och empatiskt förhållningssätt,

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

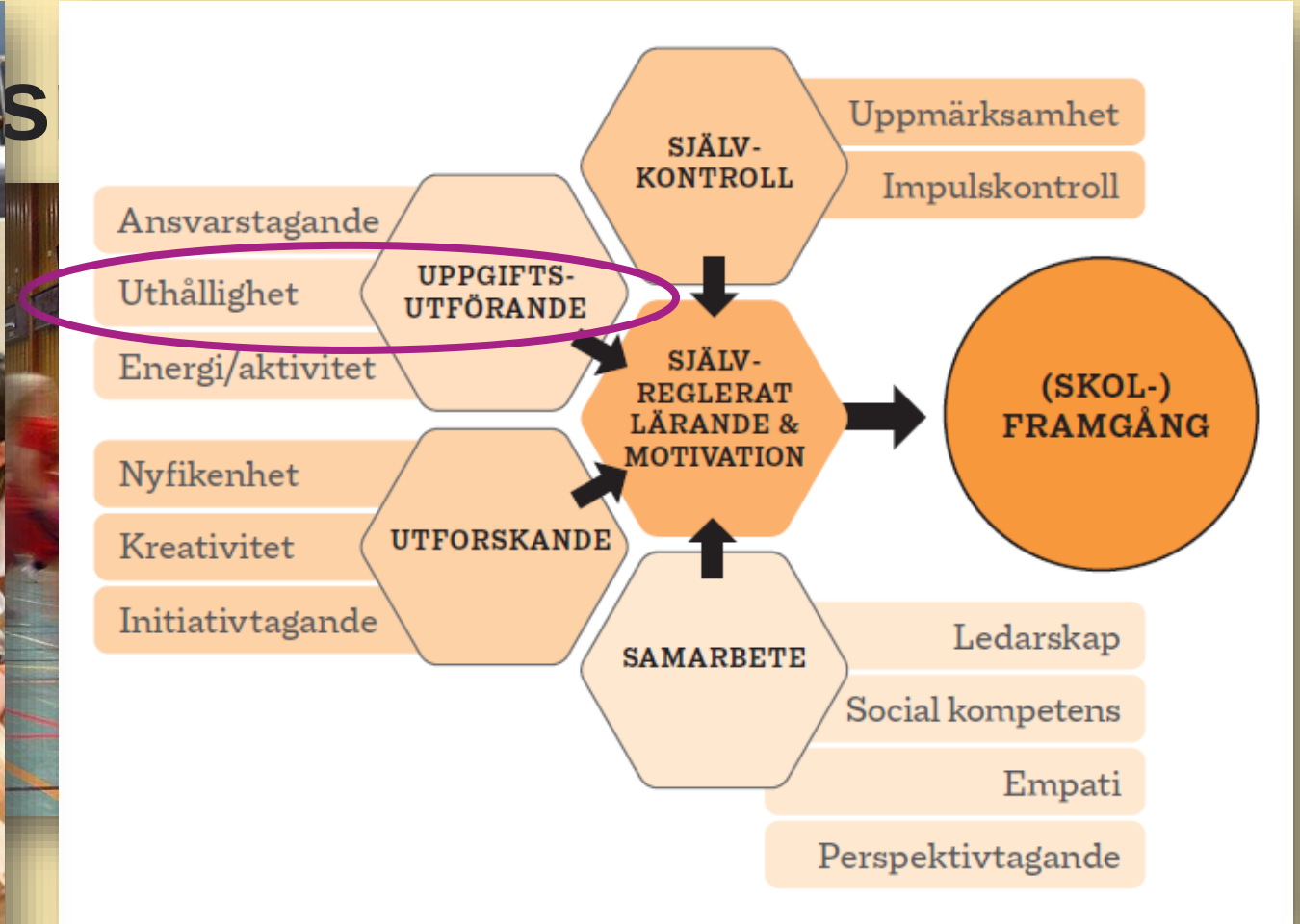
- Ingen checklista för barnen – **ett verktyg till lärarna**
- Begreppen behöver synliggöras, diskuteras, problematiseras innan de sätts i arbete – kan ge ett gemensamt yrkesspråk
- Integreras och kombineras i undervisningen

UTHÅLLIGHET

S

Vad synliggörs?

Vi ser gladare elever, tryggare elever, elever med högre uthållighet och högre motivation, elever som vågar ta ledarskapet, som kommunicerar och samarbetar, som identifierar och väljer nya strategier, som väntar och lyssnar, som diskuterar och kommer överens och som håller koncentrationen....

- fritidspedagogisk undervisning kan designas för att präglas av både valfrihet, friutrymme och meningsfullhet *samtidigt* som undervisningen genomförs med en systematik och lärarstyrning
 - en välplanerad och systematisk undervisning utgår oftare utifrån en genomtänkt *fritidspedagogisk* bas
 - hur mycket ämnesdidaktik som fokuseras handlar om era intentioner och vad ni sätter i undervisningens förgrund
 - arbetet med att utveckla barnens mjuka förmågor kan vara ett sätt att definiera *den fritidspedagogiska undervisningens bidrag* till elevers lärande och måluppfyllelse
 - modellen kan utgöra redskap både för att granska och reflektera över sin undervisning och för att skapa ett professionellt yrkesspråk för det man gör
- ➔ modellen kan bidra till att den fritidspedagogiska undervisningen tydligt kompletterar skolans undervisning

Om vi definierar arbetet med "det sociala" som att *utveckla elevernas mjuka förmågor*...

Skulle detta då kunna vara:

- (en del av) fritidshemmets kompletterande och kompensatoriska uppdrag?
- (kärnan i) fritidspedagogisk undervisning?
- fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse i termer av att skapa handlingskraft och minska risken för skolmisslyckande?
- fritidshemmets bidrag i samverkan/samexistens med skolan?
- fritidshemmets bidrag i utsatta områden?

De... fritiden 2.0

Uthållighet

Impulskontroll

Social kompetens

Empati

Perspektivtagande

Ansvarstagande

Självkontroll

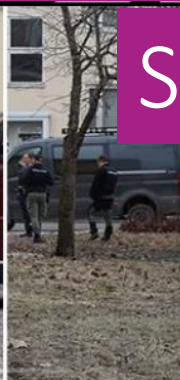
gäng: "De yngre har klivit fram"

Det (o-)likvärdiga
fritidshemmet, en
studie av fritidshemmets
potential i utsatta
områden

Ackesjö, Wernholm &
Gardesten, LnU

AFTONBLADET

TISDAG
Dagens

**JUST NU: Flera
barn skadade
skolskjutning**

► LIVE: Pådrag i Finland ✓ Polisen: Alla är 12 år

EXPRESSEN

LOGGA IN | KÖP PREMIUM

Rekryterar
under tio år

kl 00.14

Fritids

Yrkesläraren

Ämnesläraren

Grundskolläraren

S

**Rektorn: Fritidshemmet
viktigt för att hålla barn
borta från gängen**

Linnéa Lindquist

bitr rektor Hammarkullsskolan

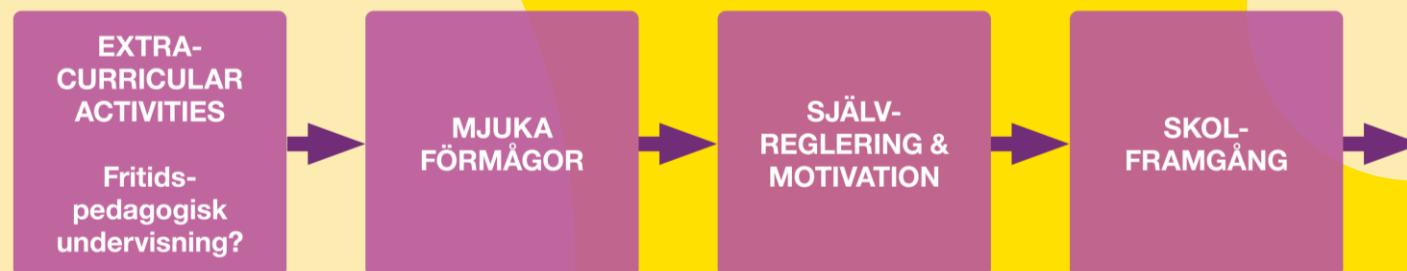

är
Göteborg
metoder för
minella
för boende
som
ning gjord
områden,

...den viktiga frågan, menar vi, är inte om fritidshemmet bör sträva mot måluppfyllelse. Snarare finns det skäl att diskutera de erfarenheter eleverna faktiskt gör i fritidshem, och synliggöra de positiva effekter detta kan medföra även för elevens måluppfyllelse i skolan. (Gardesten & Ackesjö, 2024)

Fritidshemmet kan vara den viktigaste platsen för barnen i hela skolsystemet!

Fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse

Fritidshemmets undervisning ska *inte* göras lik den undervisning som bedrivs i skolan.

Snarare handlar det om att komplettera genom en *annan typ av undervisning* – en *fritidspedagogisk undervisning* som bidrar till möjligheter för barnen att

- bygga sociala färdigheter och förmågor,
- utveckla sitt språk men också skolspråket svenska,
- träna förmågan till självreglering,
- skapa ökad nyfikenhet och motivation,
- utveckla gott självförtroende och tillit till den egna förmågan
- utvecklas till lärande och nyfikna individer

(Alexander, 2009; Ackesjö & Persson, 2021; Ackesjö, Wernholm & Gardesten, 2022; Wernholm, Ackesjö, Gardesten & Funck, 2024).

TACK!

Linnéuniversitetet

helena.ackesjo@lnu.se

Aktuella studier med fokus fritidshem

- *Fritidshemmets pedagogiska uppdrag.* FoU-projekt finansierat av Ifous 2019-2022
- *Fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse.* FoU-projekt finansierat av Ifous 2023-2026
- *Det (o-)likvärdiga fritidshemmet: Fritidshemmets potential i socioekonomiskt utsatta områden* 2023-
- *Att främja ett hållbart lärararbete i socioekonomiska utsatta områden.* Projekt finansierat av AFA 2025-2028

För dig som vill läsa mer om mjuka förmågor:

Ackesjö, H. Wernholm, M. & Gardesten, J. (2022). **Mjuka förmågor – vad är det och vad kan det bidra till?** I H. Ackesjö & B. Haglund (Red.) *Undervisning och Ledarskap på fritids. Perspektiv på Fritidshemmets pedagogiska uppdrag* (s. 57-68). Vetenskaplig slutrapport från FoU-programmet Fritidshemmets pedagogiska uppdrag, 2022:4. Ifous.

Wernholm, M., Ackesjö, H., Gardesten, J. & Funck, U. (2024). **Mjuka förmågor – ett sätt att begreppsliggöra arbete med "det sociala" i fritidshemmet.** I S. Lundmark & J. Konto (red.) *Fritidsdidaktiska dilemman* (s. 63-88). Natur & Kultur.

Gardesten, J. & Ackesjö, H. (2024). **Fritidshemmets bidrag till elevers måluppfyllelse: Ett omaka par eller en oreflekterad självklarhet?** *Barn*, 42(3–4), 112–119.

Ackesjö, H., Wernholm, M. & Gardesten, J. (kommande). **Design av fritidspedagogisk undervisning med fokus på mjuka förmågor – att balansera fritt och styrt.**